

Rechtbank Den Haag
Datum zitting: 9 november 2021
Rolnummer: C/09/618625 KG ZA 21-923

PLEITNOTITIES

PAX Nederland, Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten, Stop Wapenhandel

Voor cliënten laat het schokkende filmpje van het Egyptisch leger, waarin opgescheept wordt dat ze allemaal mensen doden in de Sinaï, goed zien waar het hier vandaag over gaat. We willen daarvan nu twee korte fragmenten tonen. Daarna zal ik kort ingaan op het verweer van de Staat.

- Filmpje-

Dit zijn buitenrechtelijke executies en aanvallen op de eigen bevolking. Journalisten zijn niet toegestaan in dit gebied. Het is op allerlei manieren vreselijk: aan het leger van *dit* land militair materiaal leveren gaat dan ook in tegen de kern van het (inter)nationaal recht dat ziet op wapenexport.

Het spul dat vanuit Nederland geleverd wordt is militaire technologie: de ogen en oren van bijvoorbeeld een fregat en daarmee van de marine en het leger. Zonder deze technologie kan een fregat niet varen, niet richten en niet communiceren. En geen *special forces* inzetten, waarover zo meer.

De Staat handelt in strijd met de wettelijke plicht die op hem rust. Die plicht staat 'gewoon' in de Nederlandse wet- en regelgeving, waarvan het Gemeenschappelijk Standpunt en het ATT dus onderdeel uitmaken. De discussie over rechtstreekse werking en over het bestaan van een ruime discretionaire bevoegdheid van de Staat in internationale betrekkingen hoeft dus ook niet gevoerd te worden. Het gaat om de Staat die zich niet houdt aan een op hem rustende wettelijke norm.

Daarnaast handelt de Staat evident onzorgvuldig, en daarmee onrechtmatig, door de overduidelijk onjuiste toepassing van op hem rustende (internationaalrechtelijke) normen (van het Gemeenschappelijk Standpunt en het ATT maar ook van het IVBPR, EVRM en de Geneefse Conventies). Dit handelen is onrechtmatig zélf s onder de door de Staat in het verweerschrift aangelegde toets.

In 5.1.3. van het verweer wordt over die toetsing aangegeven dat de rechter *slechts kan nagaan of de Staat alle betrokken belangen heeft afgewogen en of hij daarbij, in het licht van alle omstandigheden van het geval, in redelijkheid heeft kunnen komen tot zijn handelwijze*. Het gaat hier dan om handelen in strijd met de maatschappelijke zorgvuldigheid die de Staat moet betrachten, en daar wringt de schoen.

Eisers stellen dat de Staat inderdaad *niet* in redelijkheid had kunnen komen en kan komen tot deze handelwijze. En deze *handelwijze* omvat het afgeven van vergunningen voor Egypte, de onjuiste toets en afweging die daarin heeft plaatsgevonden, en het

daadwerkelijke toestaan van de export en het niet terugkomen op eerdere toegestane export.

Het kernpunt van de Staat is: ja, er is van alles aan de hand in Egypte, maar elke afzonderlijke verleende vergunning is zorgvuldig getoetst. We hebben alle criteria uit het Gemeenschappelijk standpunt afgewogen en daarom is er geen sprake van een onrechtmatige daad.

En het is fijn dat de Staat de criteria van het Gemeenschappelijk Standpunt afweegt. We zeggen ook niet dat ze dat *niet* doen. Het gaat ons erom dat ze de toetsing evident onjuist doen.

Het doet me denken aan de terugkerende discussie die ik met één van mijn puberzonen moet voeren: heel knap dat je al die Franse grammatica geleerd hebt en kunt opdreunen, maar als de zin, die je in het proefwerk opschrijft, grammaticaal niet klopt, krijg je nog steeds een dikke onvoldoende.

We beschikken nu gelukkig over één concrete vergunningstoets van de Staat, productie 9 van het verweer. Voor het (enorme) bedrag van 114 miljoen aan de Egyptische marine. Dit materiaal lijkt nog niet (volledig) uitgevoerd.

Toen ik de toets las ben ik flink geschrokken: hoe kan het dat je dit allemaal opschrijft en tóch uit kunt komen op de conclusie dat uitvoer mag? Het is vrij bizar, en ook evident onrechtmatig. Het verdient een dikke onvoldoende.

Ik loop drie punten langs die dit helder maken.

Als eerste over **Jemen en de schending van mensenrechten en humanitair oorlogsrecht (criterium 2c)**.

In de vergunning lezen we dat Egypte onderdeel uitmaakt van de coalitie tegen Jemen en dat de marine meedoet. De rol van de marine in de blokkade is, aldus het verweer (5.3.5.) *zeer beperkt*. Er wordt politieke steun verleend, ze zijn formeel onderdeel van de coalitie die de blokkade uitvoert, en de marine patrouilleert in de wateren voor Jemen.

De situatie in Jemen is, volgens onder andere Human Rights Watch, de grootste humanitaire crisis in de wereld.¹ Miljoenen mensen hebben honger, duizenden kinderen zijn gestorven. CNN beschreef de situatie ter plekke dit jaar nog als ‘de hel op aarde.’²

Een land dat ‘zeer beperkt’ met zijn marine bijdraagt aan de grootste humanitaire crisis ter wereld en aan de ‘hel op aarde’, draagt er wel degelijk aan bij en schendt daarmee evident het internationaal humanitair recht. Let wel, criterium 2c spreekt van een *duidelijk risico* dat de goederen gebruikt kunnen worden voor deze schendingen. Er kan niet met droge ogen beweerd worden dat er *geen duidelijk risico is* dat het Egyptische regime het spul gaat inzetten voor schending van het internationaal humanitair recht in of rond Jemen.

¹ <https://news.un.org/en/story/2019/02/1032811>; <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/yemen>; <https://www.unicef.org/emergencies/yemen-crisis>

² https://www.democracynow.org/2021/3/12/yemen_famine_child_hunger_nima_elbagir

Dan over **criterium 2a, het gebruik voor binnenlandse onderdrukking**

In de vergunning staat dat: ‘De mensenrechtensituatie in Egypte zeer zorgwekkend is’. Iets verderop lezen we echter dat de Egyptische marine, voor zover bekend, niet betrokken is bij mensenrechtenschendingen in of buiten Egypte.

De Staat heeft duidelijk ook de beelden gezien die we net hebben laten zien, van de militaire operatie waarin de Egyptische landmacht, luchtmacht en marine samenwerken. In de vergunning staat dat eufemistisch omschreven als dat ‘het leger niet zachtzinnig optreedt bij antiterrorisme operaties in de Sinaï.’ Er staat ook dat de rechten van de Egyptische inwoners in de Sinaï geschonden worden en dat er sprake is van buitenrechtelijke executies.

Het Nederlandse materiaal gaat onderdeel uitmaken van een fregat dat verschillende functies heeft. Eén van die functies is, volgens de vergunning, de ondersteuning aan *special forces eenheden*. De special forces eenheden zijn gespecialiseerde mariniers. Deze *Egyptische Navy SEALs*, zoals ze ook genoemd worden, werken vanaf de Egyptische marine, komen vanuit de lucht of met rubber boten aan land en doen aan verkenningen, invallen en sluipmoorden.³

De special forces eenheden worden ingezet in de Sinaï voor antiterrorisme operaties, zo blijkt uit stukken die we gisteren hebben ingebracht.⁴ In de dagvaarding wezen we al op andere mogelijke manieren van betrokkenheid van de marine bij het conflict in de Sinaï. Human Rights Watch bevestigde dit wederom in haar rapport van maart 2021 (“The government has mobilized tens of thousands of troops, including infantry, air, and naval forces”).⁵

Er is dus op z’n minst het risico van criterium 2a, op betrokkenheid van de Egyptische marine bij de operaties in de Sinaï, waarbij de mensenrechten van de eigen bevolking overduidelijk geschonden worden.

De Staat weet dit en staat deze uitvoer toch toe, in strijd met de wet en internationale verplichtingen, en in strijd met de op hem rustende maatschappelijke zorgvuldigheidsplicht (die mede wordt ingevuld door nationale en eerder genoemde internationale normen⁶). Tot deze handelswijze had de Staat in redelijkheid natuurlijk niet kunnen komen.

Dan als derde puntje nog kort over **criterium 6 (houding van het land) en criterium 4 (stabiliteit in de regio)**.

³ Zie productie 10. <https://www.globalsecurity.org/military/world/egypt/153commando.htm>

⁴ Zie productie 11. <https://navalpost.com/egypts-navy-modernization-the-growth-of-new-power-in-the-middle-east/>

⁵ <https://www.hrw.org/news/2021/03/17/egypt-massive-sinai-demolitions-likely-war-crimes#>: “Hostilities at an intense level beyond sporadic disturbances have continued for years. The government has mobilized tens of thousands of troops, including infantry, air, and naval forces, and all parties to the conflict have organized command structures. Ordering unlawful forcible displacement of civilian populations and the extensive seizure and destruction of their homes and farms can constitute violations of laws of war that are serious enough to amount to [war crimes](#).”

⁶ Waaronder het Gemeenschappelijk Standpunt, het ATT en verdragen als het EVRM & IVBPR, en de Geneefse Conventies, waaronder common Article 4.

We lezen in productie 9 dat Egypte militair materieel levert aan generaal Haftar in Libië en dat Egypte hiermee het wapenembargo schendt. En dan is er nog de eerder besproken rol van Egypte rond Jemen.

Het gaat hier niet over de precieze rol van de marine in het schenden van het wapenembargo van Libië of de blokkade van Jemen. Het gaat om de *houding* van Egypte in deze zaken.

Ik wijs daarvoor nog even op de Gebruikersgids bij het Gemeenschappelijk Standpunt: “De lidstaten verlenen *geen* vergunning indien de toetsing van de staat van dienst van het kopende land aan criterium 6 geen positief resultaat oplevert.”⁷

Als je alle kennis die de Staat over Egypte heeft bij elkaar optelt, dan kón de Staat onder criteria 6 en 4 niet rechtmatig de uitvoer toestaan.

Conclusie

We weten dat Nederland de uitvoer van militair materiaal heeft toegestaan in het recente verleden. De toets die we nu hebben mogen inzien is evident onjuist gedaan en daarmee in strijd met de maatschappelijke zorgvuldigheid; bovendien handelt de Staat in strijd met een wettelijke plicht door de uitvoer toe te staan. Dat is onrechtmatig. En we weten dat de Staat niet uitsluit dat er meer leveringen worden toegestaan aan de Egyptische marine en zelfs misschien aan de landmacht.

Deze situatie moet onmiddellijk stoppen. Elke dag dat Nederland wapenexport aan Egypte wil blijven en blijft toestaan, elke dag dat de Staat niet ingrijpt om militair materiaal, dat Nederlandse bedrijven van plan zijn uit te voeren, tegen te houden, wordt het (inter)nationaal recht geschonden en wordt er onrechtmatig gehandeld.

Allen in Nederland hebben er belang bij dat de Staat de internationale normen en mensenrechtenverplichtingen wél goed naleeft, ook om risico's op oorlog, conflict en mensenrechtenschendingen elders te voorkomen. Maar het is ook de bevolking van Egypte en de bevolking in de regio die ik wil noemen en wier belangen hier in het geding zijn.

De Egyptische Navy SEAL die in een dorpje in de Sinaï, zonder enig proces, mensen doodschiet, weet, wellicht mede dankzij Nederlands materiaal, wáár hij deze schendingen kan plegen. De ogen en oren van het fregat dat hem ondersteunt, en hem in staat stelt zijn misdaden te begaan, kunnen Nederlands zijn.

Cliënten vragen hier een maatregel om te voorkomen dat onder de huidige situatie in Egypte wapens worden uitgevoerd in strijd met de geldende normen.

Omdat de Staat niet zelf het gedrag wil veranderen hebben we u nodig. Het is van belang dat u de vorderingen toewijst.

---

⁷ Zie productie 12.